

Ova izuzetno lako čitljiva publikacija koju krase elokventan ton pripovijedanja protkan duhovitošću i veoma izraženom pronicljivošću, opremljena je i iscrpnom literaturom, rezimeom na engleskom jeziku, imenskim registrom, beleškom o parcijalnim tekstovima koji su se ranije pojavljivali u štampi, kao i beleškom o samom autoru. Predgovor („Pleđoaje za sociologiju religije – skica za razgovor“) sačinio je jedan od najpoznatijih hrvatskih sociologa religije, profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, dr Siniša Zrinščak. Recenziju knjige potpisuju dva respektabilna imena srpske sociologije religije, dr Zorica Kuburić, redovni profesor sociologije religije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu i dr Milan Vukomanović, vanredni profesor sociologije religije na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Violeta Trajković

SOCIOLOGIJA ODGOVORNOSTI

Slobodan Vukićević, *Sociokulturni položaj i adaptacija RAE populacije u Crnoj Gori*, Institut za sociologiju Filozofskog fakulteta u Nikšiću, Nikšić, 2009.

Shodno predmetu i imanentnosti nauke kojom se bave sociolozi su ukazivali i ukazuju na karakter i suštinu društvenih odnosa kao i moguće pravce razvoja društva. Tim povodom reklo bi se da je otvoreno pitanje za analizu kakav je uticaj sociologije danas, kako na društvo i njegov vrijednosni sistem djeluju sociološka istraživanja, te kako su „pozicionirane“ sociološke institucije. Isto ne manje važno je i pitanje koliko je u sociologiji danas sačuvan kritički duh u odnosu na stvarnost koju ispituju? To je veoma važno obilježje socioloških istraživanja za društvo znanja i društva koja svoj razvoj između ostalog temelje i na postulatima i rezultatima kritičkog angažmana sociološke nauke. No sociologija istovremeno zahtijeva i mukotrpnu kontinuirani rad, punu naučnu posvećenost predmetu svoga rada kao i neizostavnu naučnu principijelnost prezentacije naučnih rezultata tj. njihovu objektivnu kritičku distancu od trenutnih polit-ideoloških postavki, obrazaca i javnog dijaloga.

Jedan od istrajnih i doslednih posvećenika ovom načelu nauke sociologije jeste i sociolog prof. dr Slobodan Vukićević, naučni djelatnik duboko svjestan i

kritički posvećen principu da je suština ljudske istorije, društva i teorije u stalnom preispitivanju. Zato i njegova empirijska istraživanja jesu izuzetno vrijedan zalag sutrašnjice koja će na osnovu istih sa dostojne vremenske distance moći hladno i neutralno analizirati karakter i suštinu određenih društvenih procesa, pojava i fenomena kojima se nekoliko decenija ovaj autor predano bavi. Uostalom bibliografija Slobodana Vukićevića govori o njegovom širokom naučnom interesovanju. Opus njegovog istraživačkog rada je širok – ekonomska sociologija, sociologija religije, sociologija međuetničkih odnosa, sociologija saznanja i obrazovanja, sociologija sela i socijalna demografija, sociologija turizma i menadžmenta slobodnog vremena u turizmu....

Ovoga puta iz kulture naučne misli i okrilja sociologije odgovornosti ili odgovornosti sociologije dolazi nam novo djelo prof. dr Slobodana Vukićevića *Sociokulturni položaj i adaptacija RAE populacije u Crnoj Gori*. Zbog svoje naučne referentnosti, metodološke koncepcije i interdisciplinarnog pristupa u elaboriranju sociokulturnog statusa i fenomenološkog izraza RAE populacije ovo djelo jedno-

stavno predstavlja novu posve serioznu stranicu u izučavanju i promatranju ovog civilizacijskog temata. Obzirom da je u pitanju kultura ljudskih prava po Vukićeviću je pluralno razumijevanje ovog fenomena osnov za kompetenciju naučne sinteze. Sa te platforme autor prilazi tretiranom fenomenu koji je u svom sopstvu pluralan, često protivrečan pa i kontroverzan. Kada naučno obrazlaže ovaj fenomen on to čini i kroz njegovo *poimanje* i kroz njegovo *iskustvo*.

Imajući u vidu rečeno ova knjiga je nezaobilazan naslon za sva dalja proučavanja ove oblasti a istovremeno i jasan graničnik i naučni publicistički otklon od dnevnog promišljanja-lamentiranja nad položajem i perspektivama RAE populacije. Uostalom, sadržaj i struktura same knjige to najbolje potvrđuju. Kroz prvo poglavlje „Društvena i naučna potreba sociološkog izučavanja RAE populacije u Crnoj Gori“ u kojima Vukićević naučno analizira pojmove multikulturalizma, individualnih i kolektivnih prava, protivrečnosti savremenog društva, operacionalizacije multikulturalizma, roda i rodnih odnosa, podjele rada i društvene moći, postmodernističkog redukcionizma kao i pitanja multikulturalizma i kulturne politike... jasno se očituje naučno istraživački optikum koji sebi ne daje luksuz površnog skeniranja i deskripcije pojavno-fenomenološkog stanja, već naprotiv autor gotovo sa socio-anatomskog stanovišta (ob)razlaže strukturu i sastavne elemente društvenog ishodišta-polazišta i problemskog kruga kao osnove za nužnost socijalno-ekonomske, pravno političke i kulturne integracije RAE populacije.

Ovim pristupom rukopis iako (dominantno) usmjeren na ovdašnji socijalni status RAE populacije nadržava partikularnost tretiranog fenomena te kao takav s razlogom naučno komunicira sa izazovima, dilemama i otvorenošću ovih pitanja današnje civilizacije. Uostalom kako je nedavno izjavio Evropski komesar za socijalna pitanja Vladimir Špidla: „Bogata

i demokratska evropska društva moraju još puno da učine da Romi ne ostanu na marginama“. U tom svijetlu kroz poglavlje II u kome autor govori o statusu RAE populacije u Crnoj Gori te poglavlje III u kome obrazlaže realizaciju naučnog projekta u funkciji ostvarivanja ciljeva „Strategije za poboljšanje položaja RAE populacije u Crnoj Gori (2008-2012)“ Vukićević sugerije važnost pitanja društvene promjene, a u vezi ovog značajnog državnog dokumenta. Jer po autoru ove knjige „neizostavan je zadatak naučnog istraživanja pitanja društvenih aktera koji treba da realizuju strategiju“. Time nam kroz sintezu naučnog i problemskog okvira ovog pitanja rukopis sugerije nužnost i potrebu međusobne uslovljenosti nauke i društvene prakse. Vukićević je svojim projektom zagovornik društvene prakse odgovornosti, osposobljenosti, organizovanosti, saradnje, profesionalne kompetentnosti i senzibilnosti za položaj RAE populacije u Crnoj Gori. Takav pristup i teoretski okvir za istraživački projekat je od neposredne (ili moguće) koristi za ciljeve strategije, tj. upućenost na ono što nam je svima i potrebno a to je *društvo znanja*. Jer, složićemo se iz neznanja i nerazumijevanja rađaju se i stereotipi i predrasude i ksenofobija. Demontiranje (a to je obično dug i bolan proces) tih negativnih i po društvo pogubnih amalgama je vrlo teško ili nemoguće bez javne svijesti o potrebi naučno kritičkog pristupa rasvjetljavanja uzroka društvenih anomalija čije posljedice su civilizacijski poremećaji po jedno društvo.

Višeslojno iščitavanje ove knjige između ostalog nam sugerije da demokratska društva stalno uključuju i rekupeiraju razlike. U njima se nikada ne odbijaju, ne uskraćuju prava manjinama da izađu u javnost, da se samoprepoznaju i samodefinišu i da većini pošalju poruku o svom zadovoljstvu ili nezadovoljstvu zajedništvom.

Za kraj u trijadi naučnih odnosa i teorijskih diskursa koji su obuhvaćeni u

knjigama prof. dr Vukićevića, *Crna Gora na prelazu milenijuma* (2003), *Sociologija – filozofske pretpostavke i temeljni pojmovi* (2005) i knjigom *Sociokulturni položaj i adaptacija RAE populacije u Crnoj Gori* (2009) može se sveobuhvatno i dodatno posmatrati analizirani društveni fenomen kome po dobrom pravilu ovaj autor ne pristupa partikularno, već naprotiv u cjelini datih društvenih odnosa razvija i istraživački njeguje karakter problematizovanog sociološkog polja. Ovo još jednom govori u prilog značaja sociologije i značaja svake njene niti kao osnove za temeljno preispitivanje, kritičko prevrednovanje i sistemsko elaboriranje odnosa društvenih uzroka i posljedica. Zato kada se Vukićevićeve knjige izučavaju treba uvijek imati na umu njegov prethodni istraživački opus iz kojeg on prirodno naučno razvija i oplemenjuje svaku narednu naučnu jedinicu. Zato, realna su i opravdana očekivanja da će neka naknadna iščitavanja i ovog i

ukupnog djela Slobodana Vukićevića biti dragocjeni teorijski optikum i izuzetno vrijedan tumač jednog vremena, jednog društva i odnosa i procesa u njemu. A to vrijeme s obzirom na višedecenijsku posvećenost nauci ovog autora nije malo. Obzirom da se i društvo i nauka i civilizacija naslanjaju na temelje svog prethodništva nema razloga (već naprotiv) da se i ova knjiga tako u budućnosti ne tretira. Svaki njen zaobilazak ne bi bio problem za autora ove knjige, već bi to bio problem za sadržaj izučavanja ovog fenomena na nekoj drugoj osnovi i nekim drugim povodom.

Zaključno, prosto je nemoguće naučni i javni dijalog o integrativnim procesima RAE populacije u Crnoj Gori a nemati u vidu ovu knjigu. Svaka suprotnost bila bi sama po sebi ozbiljan nedostatak tako zamišljenog naučnog i javnog dijaloga na ovu temu.

Željko Rutović

Nataša Krivokapić, *Teorijski pristupi slobodnom vremenu*, Filozofski fakultet-Institut za sociologiju, Nikšić, 2008.

Fenomen slobodnog vremena je predmet velike pažnje i interesovanja savremene sociološke misli, ali i predmet „velikog sudara“ različitih misli u domišljanju i promišljanju njegove suštine i sadržajne konkretnosti. Velika pažnja i interesovanje društvene misli za fenomen slobodnog vremena ubjedljivo govori o njegovom naučnom i društvenom značaju, a raznovrsnost misli upućuje na njegovu teorijsku kompleksnost i sadržajnu mnogoznačnost. Složenost fenomena slobodnog vremena koji je ovdje (za)dat na promišljanje prohtijeva misaonu opreznost i spretno domišljanje jer teorijska kompleksnost i sadržinska mnogoznačnost ovog fenomena zahtijeva širinu istraživačkog ispitivanja i dubinu teorijskog preispitivanja u cilju što adekvatnijeg razu-

mijevanja i objašnjenja misaonog „problem iskušenja“, a time i jasnijeg prezentiranja njegovog osobenog fenomenološkog domena. Upravo imajući u vidu teorijsku raznovrsnost („misaonu šumu“) i imajući na umu da je bistra misao na „misaonom drumu“ uvijek sigurnija u sebe, nego kad je sama („kad je sama, dijaloški misaono spava“), autorka ovom knjigom vodi dijalog sa najboljim mislima kroz poziv i razgovor misli, ali i kroz proziv i polemiku misli, te otuda ova knjiga predstavlja jedan sistematičan teorijsko-analitički i kritički pristup sa ciljem što obuhvatnijeg ali prije svega što preciznijeg sagledavanja domena slobodnog vremena kao društvenog fenomena.

Knjiga *Teorijski pristupi slobodnom vremenu* Nataše Krivokapić pred-